

Den manglende akkuratse afbødes til gengæld i teksten. Her oplyses f. eks. adressen på amtsvandløbsinspektoratets lejede kontorer og på en lang række vuggestuer, mens der savnes oplysning om, at Statens Filmcentral har et Jyllandskontor i Århus og om, hvor mange pladser byens vuggestuer og børnehaver disponerer over, hvilket forekommer mere betydningsfuldt end rene vejviseroplysninger.

Forlader man Århus by og går ud i amtet, finder man andre påfaldende enkeltheder. Om det berømte Åbykrucifiks hedder det: »Et romansk metalkrucifiks er i Nationalmuseet«, nærmere oplysninger gives ikke om dette fornemme stykke, heller ikke en henvisning til Poul Nørlund: *Gyldne aldre* (1926), side 204 (Århus amt) citeres en latinsk indskrift uden oversættelse. Om Nørreris voldsted siges, at traditionen knytter Niels Ebbesens navn dertil. Det ville have været rimeligt at oplyse nærmere om dette forhold; der mangler da også litteraturhenvisninger til afhandlinger i Århus Stifts årbøger 1940 og 1956, som behandler spørgsmålet.

Vendes der tilbage til den redaktionelle opbygning, kan der bemærkes følgende forskelle mellem afsnittene om Århus og Randers. I Randersafsnittet er det samlet under eet, hvilke prominente personer der er begravet på kirkegårdene, i Århusafsnittet meddeles det under den enkelte kirkegård; i det sidste henvises til Margolinskys værk om de mosaiske kirkegårde; det er ikke tilfældet i Randers. Til gengæld nævnes prominente elever fra Randers Statsskole, mens dette ikke er tilfældet for Århusgymnasiernes vedkommende. De Randers sangkor nævnes; dette sker ikke i Århus; modsat har biograferne her et særligt afsnit, mens de ikke omtales under Randers. Vandrerrhjemmet i Randers omtales under stiftelser (!), i Århus omtales det under hoteller. Århusgarnisonen får en fyldig historisk beskrivelse, mens Randersgarnisonen kun

omtales for så vidt gælder de nutidige forhold. Boligforeningerne i Århus nævnes, men ikke de tilsvarende i Randers, og Randers bys historie standser omkring 1850, mens Århus fortræffeligt er skildret ned til de seneste år.

De foregående bemærkninger er ikke fremført for at laste værket. De er taget med for at tydeliggøre, hvor vanskeligt det er at løse en kæmpeopgave som den, der her er tale om. Man kan nok spørge sig selv, hvilke tanker det er, der ligger bag planen for et værk som dette. Den største part af oplysningerne er det særdeles nyttigt at have samlet. Men der er andre, man undrer sig over. I hvilken forbindelse har man interesse af at vide, hvilke prominente personer, der er født i en by eller et sogn, eller hvem der ligger begravet på kirkegården. Og hvorfor de lange ejerlister for en hvilken som helst herregård og ikke f. eks. direktørerne for Århus Oliefabrik? Arkitekterne får også deres rigelige andel (ligkapellet i Hadsten er opført i 1928 af murmester Kristensen, Skjød, oplyses det), mens f. eks. den fagforeningsformand, der med slid, slæb og overtalelsesevner fik rejst en stor stiftelse for hustømrerne ikke nævnes.

Vagn Dybdahl.

Romansk stenhuggerkunst i Viborg amts kirker. Foto: Keld Helmer-Petersen. Tekst: Harald Ditzel. (Historisk Samfund for Viborg Amt, 1963).

Det er en væsentlig hindring for studiet af den ældre middelalders arkitekturhistorie i Viborg amt, at der intet er bevaret ud over krypten af selve domkirken, så man uden grundige beviser må forudsætte, at den har påvirket landsbykirkerne i stiftet, som derved bliver indirekte vidnesbyrd om katedralen. Hvor store værdier, de midtjyske landsbykirker ejer, fremgår af denne bog, der i 88 store fotografier

viser den romanske kunsts mesterværker, og det er svært at udpege højdepunktet i denne rigdom, men de to løverelieffer, der endnu sidder udvendigt på krypten ved apsis, er i hvert fald fuldgylde repræsentanter for det høje standpunkt, den romanske kunst nåede i denne periode. Fotografierne og deres gengivelse fortjener al ros, og særlig må det fremhæves, at det er lykkedes at understrege den skønhed, selv en glat kvadermur med det skiftende farvespil i granitstenene indeholder.

Der er dog grund til at gøre opmærksom på, at den anvendte teknik ved optagelserne rummer en fare. For at få enkelthederne frem i de undertiden noget svage relieffer har fotografen anvendt belysning med projektør, men dette moderne middel er for grelt, og hvis dagslyset ikke slår til, skal enkelthederne ses i det svage skær af en letviftende, gul flamme, der lader skyggerne blive levende.

I dr. M. Mackeprangs bog om de jyske granitportaler vil man kunne finde flere kunsthistoriske enkeltheder, men ikke så smukke billeder. Historisk Samfund har med rette givet bogen plads i sin skriftrække, og den store liste over bidragydere, der afslutter bogen, viser, hvor stor tilslutning dets initiativ har fået.

Helge Søgaard.

Alfred Larsen, Peter Riismøller, Mogens Schlüter: Dansk glas 1825-1925. (Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, 1963).

Den danske glasproduktion i forrige århundrede er et så omfattende emne, at det ikke kan beherskes af en enkelt, og det er i denne bog delt mellem tre forfattere, af hvilke Alfred Larsen giver en redegørelse for glasværkernes historie på grundlag af de skrevne kilder, Peter Riismøller fortæller om virksomhederne ud fra deres bevarede produktion, og Mogens Schlüter beret-

ter om fagets teknik. Det fremgår af denne ordning, at det er det forskellige kildestof, der har dikteret fordelingen af afsnittene, og læseren må selv samle oplysningerne om hvert glasværk fra de enkelte steder i bogen. Den er et bevis for, at denne periode i glassets historie i Danmark nu er historie i den betydning, at den ikke indgår umiddelbart som materiale til forståelse af nutiden, men belyser den ved at give dens forudsætninger.

Svagest er Alfred Larsens kapitel, der ikke gør rede for kilderne, men nøjes med at anføre lidt af det trykte stof, skønt det netop ville være af værdi at få en oversigt over, hvor meget der er bevaret til belysning af denne side af de danske fabrikkers historie. Bedre disponeret er Peter Riismøllers bidrag, der i omfang er bogens største. De forskellige former er gengivet i billeder, og på den modstående side findes de nødvendige oplysninger om mål, glassets art, fremstillingsmåden etc., forøget med nogle udmærkede farvetryk. Hele denne meget detaljerede billedserie betinger bogens værdi og vil formodentlig i fremtiden gøre den til en opslagsbog for museer og samlere. Kunstnerisk er tiden fra 1825 og et århundrede frem en nedgangsperiode, som det bedst ses ved at lægge bogen ved siden af Ada Buch Polaks arbejde om de norske glasværker i det 18. århundrede. Forfaldet begynder med empirens svækkelse, der igen afløses af skiftende forsøg på at erhverve en ny stilfølelse, uden at disse eksperimenter får et heldigt udfald, og de afbildede ting er så karakteristiske for tidens fabrikkultur, at bogen alene herved får sin værdi, fordi den tager alt med. Med rette er der også bragt prøver på århundredets skiftende flasketyper. I den skildrede periode var den gamle bonde- og håndværkerkultur under en hastig nedbrydning, og den nye industrikkultur kunne ganske vist producere, men ejede i sin mangel på tradition både sikkerhed og smag. Nutiden er stillet